

Dosarul nr. 2ra – 2328/18

prima instanță: Judecătoria Vulcănești (jud.: I. Botezatu)

instanța de apel: Curtea de Apel Cahul (jud.: G. Vavrin, T. Berdilă, I. Dănăilă)

DECIZIE

28 noiembrie 2018

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
lărgit al Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
Judecători

Tatiana Vieru
Svetlana Filincova
Galina Stratulat
Nina Vascan
Victor Burduh

judecând recursul declarat de către Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia,

în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, împotriva Tasmalî Lidia, notarului public Tiuliu Natalia, intervenient accesoriu Întreprinderea de Stat „Cadastru”, cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale, declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal și obligarea notarului de a elibera certificat de acceptare a succesiunii legale,

împotriva deciziei din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul, prin care s-a respins ca nefondat apelul formulat de către Tasmalî Fedora și s-a menținut hotărârea din 23 decembrie 2015 a Judecătoriei Vulcănești,

c o n s t a t ă :

La 22 iunie 2015, Tasmalî Fedora, reprezentată de avocata Craiu Tatiana, a depus cerere de chemare în judecată împotriva Tasmalî Lidia, notarului public Tiuliu Natalia, cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale, declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal și obligarea notarului de a elibera certificat de acceptare a succesiunii legale.

Circumstanțele de fapt, prezentate de reclamantă, pot fi rezumate după cum urmează.

La 19 februarie 2014, a decedat fiul mai mic al reclamantei Tasmalî Eugeniu, care s-a obligat să o întrețină până la sfârșitul vieții. De fapt, aceasta a susținut că a intrat în dreptul de posesiune, dar din cauza vârstei înaintate și a sănătății nu s-a adresat în termen notarului cu o cerere.

La 6 ianuarie 2015, prin intermediul fiicei Donoi Evghenia, reclamanta a aflat că notarul Tiuliu Natalia a eliberat certificate de moștenitor legal pe numele soției

defunctului Tasmalî Lidia, care nu a informat notarul despre existența unui moștenitor legal de clasa I - mama decedatului în acord cu articolul 1500 alin. (1) lit. a) din Cod civil.

În continuare, Tasmalî Fedora a subliniat că a acceptat succesiunea, întrucât în permanență a posedat și a folosit averea succesorală, și anume, loturile de teren din sat. Cișmichioi, raionul Vulcănești, U.T.A. Găgăuzia. Prin urmare, expirarea termenului stabilit de lege pentru acceptarea succesiunii nu eliberează notarul de obligația de a informa toți moștenitorii privind deschiderea succesiunii.

Mai mult, în opinia acesteia, certificatul de moștenitor legal a fost eliberat pe numele pârâtei Tasmalî Lidia, fără înștiințarea altor moștenitori, ce atrage după sine anularea lui.

Din motivele prezentate, Tasmalî Fedora a solicitat constatarea faptului acceptării succesiunii legale după decesul fiului acesteia Tasmalî Evghenii la ½ cotă-parte din întreg patrimoniu succesoral; declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal eliberate la 27 noiembrie 2014 de notarul Tiuliu Natalia pe numele Lidiei Tasmalî pentru întreaga avere succesorală și obligarea biroului notarial Tiuliu Natalia de a elibera certificatul de acceptare a succesiunii legale la ½ cotă parte pe numele Tasmalî Fedora (vol. I, f. d. 2).

În cadrul judecării cauzei, pârâta Tasmalî Lidia a depus referință în întâmpinarea cererii de chemare în judecată, prin care a cerut respingerea acțiunii ca neîntemeiată (vol. I, f. d. 38 - 39).

La 20 august 2015, Judecătoria Vulcănești a introdus în proces Întreprinderea de Stat „Cadastru”, în calitate de intervenient accesoriu (vol. I, f. d. 41, pe verso).

Prin hotărârea din 23 decembrie 2015 a Judecătoriei Vulcănești, acțiunea formulată de Tasmalî Fedora a fost respinsă ca neîntemeiată (vol. I, f. d. 98, 106 – 109, 115 – 118).

Împotriva acestui act judecătoresc, Tasmalî Fedora, reprezentată de avocata Craiu Tatiana, a declarat apel. În apărare, notarul public Tiuliu Natalia și intimata Tasmalî Lidia au formulat referințe, solicitând respingerea cererii de apel (vol. I, f. d. 167 - 169).

În decizia din 16 mai 2016, Curtea de Apel Comrat a admis parțial apelul avansat de Tasmalî Fedora, reprezentată de avocata Craiu Tatiana, și a casat hotărârea din 23 decembrie 2015 a Judecătoriei Vulcănești, în partea refuzului de anulare a certificatului de moștenitor legal.

În mod corespunzător, instanța de apel a declarat nulitatea certificatelor de moștenitor legal din 27 noiembrie 2014, eliberate intimitei Tasmalî Lidia, după moartea soțului Tasmalî Eugeniu, înregistrate sub nr. 12367 și 12369. Totodată, s-a decis încasarea de la Tasmalî Lidia și Tiuliu Natalia în mod solidar în beneficiul Tasmalî Fedora a cheltuielilor de judecată în mărime de 2 561, 50 lei. În plus, ambii intimați au fost obligați să achite în contul statului taxa de stat în mărime de 75 lei. În rest, hotărârea primei instanțe s-a menținut (vol. I, f. d. 203, 207 – 216).

Tasmalî Fedora, reprezentată de avocata Craiu Tatiana, și Tasmalî Lidia au declarat recursuri împotriva deciziei sus – menționate.

Prin decizia din 9 noiembrie 2016 a Curții Supreme de Justiție, s-au admis ambele cereri de recurs și s-a casat integral decizia din 16 mai 2016 a Curții de Apel

Comrat, cu restituirea pricinii spre rejudecare la Curtea de Apel Cahul (vol. II, f. d. 48 – 54).

În argumentarea considerentelor juridice, instanța de recurs a stabilit că, atât prima instanța, cât și instanța de apel, nu s-au pronunțat în privința tuturor pretențiilor invocate de reclamantă. De fapt, Judecătoria Vulcănești a respins numai cerința, cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale după decesul lui Tasmalî Eugeniu, decedat la 19 februarie 2014, fără a se expune asupra celorlalte pretenții. Prin urmare, instanța de recurs a remarcat că instanța de apel a menținut hotărârea instanței ierarhic inferioare, fără a observa această omisiune procedurală.

Potrivit copieii certificatului de deces nr. DC – IV 1378944 a Primăriei sat. Cișmichioi, Tasmalî Fedora a decedat la 24 octombrie 2016 (vol. II, f. d. 76).

Conform certificatului de calitate de moștenitor nr. 2899 din 7 aprilie 2017, s-a stabilit că Danoi Evghenia este moștenitoarea defunctei Tasmalî Fedora (vol. II, f. d. 101).

Pe baza celor prezentate, la rejudecarea cauzei, instanța de apel a înlocuit pe Tasmalî Fedora cu succesorul în drepturi Danoi Evghenia (vol. II, f. d. 175 – 181).

La 10 octombrie 2017, Colegiul judiciar al Curții de Apel Cahul a dispus ridicarea de la examinare a cauzei și restituirea pricinii la Judecătoria Comrat, sediul Vulcănești, pentru pronunțarea hotărârii suplimentare (vol. II, f. d. 110 – 115).

Prin hotărârea suplimentară din 8 februarie 2018 a Judecătoriei Comrat, sediul Vulcănești, s-au respins ca nefondate solicitările reclamantei cu privire la declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal eliberate la 27 noiembrie 2014, de notarul Tiuliu Natalia, pe numele Lidiei Tasmalî pentru întreaga avere succesorală și obligarea biroului notarial Tiuliu Natalia de a elibera certificatul de acceptare a succesiunii legale la $\frac{1}{2}$ cotă parte pe numele Tasmalî Fedora (vol. II, f. d. 139 – 141).

Curtea de Apel Cahul, prin decizia din 29 mai 2018, a respins ca nefondat apelul declarat de Tasmalî Fedora și a menținut hotărârea din 23 decembrie 2015 a Judecătoriei Vulcănești (vol. II, f. d. 189 – 200).

La 14 septembrie 2018, prin intermediul serviciului poștal, Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, a declarat recurs împotriva deciziei din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul, solicitând casarea acesteia, a hotărârii din 23 decembrie 2015 și hotărârii suplimentare din 8 februarie 2018 a primei instanței, cu pronunțarea unei noi hotărâri de admitere integrală a acțiunii.

În motivarea ilegalității deciziei contestate, succesoarea în drepturi a recurenteii a afirmat că instanțele judecătorești nu au luat în considerare probele, cu privire la faptul că Tasmalî Fedora era o persoană în vârstă înaintată și avea o stare a sănătății precare. Așadar, din aceste motive, Tasmalî Fedora s-a aflat în imposibilitate de a se adresa la notar pentru acceptarea succesiunii.

Referitor la aplicarea articolului 1516 alin. (3) din Codul civil, reprezentata recurenteii a subliniat că Tasmalî Lidia a confirmat că, până și după decesul soțului, curtea și grădina era comună, iar plățile primite pentru arenda terenurilor agricole erau folosite pentru întreținerea întregii familii.

Într-un final, succesoarea în drepturi a recurenteii a precizat că Tasmalî Lidia nu a indicat notarului public despre existența moștenitorului legal de clasa I. De fapt, notarul Tiuliu Natalia era obligată să determine și să constate cercul de persoane care

au dreptul de a moșteni în urma decesului Tasmalî Eugeniu. Prin urmare, prin acțiunile și inacțiunile notarului public au fost ignorate prevederile articolului 55 alin. (4) și 64 alin. (5) din Legea cu privire la notariat.

La 11 octombrie 2018, în conformitate art. 439 alin. (2) din Codul de procedură civilă, Curtea Supremă de Justiție a comunicat cererea de recurs notarului public Tiuliu Natalia, Î. S. „Cadastru”, filiala Vulcănești, și Tasmalî Lidia, informând că referința se depune în termen de o lună de la data primirii scrisorii. În mod corespunzător, dacă referința nu este prezentată în termenul stabilit, admisibilitatea recursului se decide în lipsa acesteia (vol. II, f. d. 222).

La 22 noiembrie 2018, notarul public Tiuliu Natalia a solicitat respingerea recursului, deoarece ea a respectat cerințele legale la eliberarea certificatelor de moștenitor nr. 12367 și 12369 din 27 noiembrie 2014 (vol. II, f. d. 226)

Intimații Î. S. „Cadastru”, filiala Vulcănești, și Tasmalî Lidia nu au depus referință, prin care să-și exprime poziția cu privire la recursul declarat.

În procedura de filtru, prevăzută de articolul 440 alin. (2) din Codul de procedură civilă, completul de judecată a constatat că obiectul prezentei cererii se referă la decizia din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul, care intră în categoria de acte specificate în articolul 429 alin. (1) din Codul de procedură civilă. La fel, instanța de judecată nu a identificat faptul că recursul a fost examinat anterior, fiind respectate, totodată, dispozițiile articolului 430 din Codul de procedură civilă, cu privire la subiecții abilitați cu dreptul de a depune recurs.

Cu privire la respectarea articolului 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, completul de judecată a reținut că succesoarea în drepturi Danoi Evghenia a primit, contra semnătură, copia de pe actul contestat la 24 iulie 2018 (vol. II, f. d. 206). Iar, la 14 septembrie 2018, recursul a fost expediat în adresa Curții Supreme de Justiție, prin intermediul serviciului poștal, fiind înregistrat la grefa acestei instituții la 18 septembrie 2018 (vol. II, f. d. 213, 216).

Prin urmare, completul de judecată a constatat că cererea de recurs a fost depusă în interiorul termenului de 2 luni de la data comunicării actului judecătoresc.

În aceeași ordine de idei, completul de filtru a verificat esența și temeiurile recursului, inclusiv dacă argumentele recurente referitoare la ilegalitatea deciziei atacate întrunesc criteriile formale din articolul 432 alin. (2), (3) și (4) din Codul de procedură civilă.

Pe baza celor analizate, prin încheierea din 14 noiembrie 2018 a Curții Supreme de Justiție, cererea menționată mai sus s-a considerat admisibilă pentru examinarea în fond (vol. II, f. d. 225).

În conformitate cu articolele 441 și 444 din Codul de procedură civilă, recursul s-a examinat de un complet de 5 judecători, fără înștiințarea participanților la proces, însă data și ora ședinței a fost plasată pe pagina web a Curții Supreme de Justiție. Astfel, Colegiul a decis inoportună invitarea acestora, întrucât argumentele expuse în cererea de recurs și referință au fost formulate cu suficientă precizie pentru a permite instanței verificarea legalității hotărârii atacate. Mai mult, opiniile lor vizează aspecte juridice tehnice care nu implică nicio revizuire a faptelor care ar putea necesita o audiere publică (a se vedea Mutu și Pachstein vs Elveția, 2 octombrie 2018, parag. 187). Totodată, toate punctele de drept care puteau exista în această cauză pot fi

cercetate și soluționate în mod adecvat pe baza înscrisurilor prezente la dosar. În esență, recurenta și intimații au avut posibilitatea să își prezinte poziția în scris și să răspundă la concluziile părții adverse. Cu titlu subsidiar, nici un participant nu a solicitat audierea publică a cauzei sale (a se vedea, *mutatis mutandis*, Auza Vilho Eskelinen și alții vs Finlanda, 19 aprilie 2007, parag. 72 – 75, Eriksson vs Suedia, 12 aprilie 2012, parag. 66, 72, Põnkä vs Estonia, 8 noiembrie 2016, parag. 33 – 34, decizia nr. 95 din 19 decembrie 2016 a Curții Constituționale, parag. 26 – 27).

Verificând decizia din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul și hotărârea din 23 decembrie 2015, inclusiv hotărârea din 8 februarie 2018 a Judecătorei Comrat, sediul Vulcănești, în limitele controlului de legalitate, în raport cu criticele invocate, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție constată că se impune admiterea recursului și casarea parțială a deciziei contestate și a hotărârii suplimentare, cu dispunerea pronunțării unei noi hotărâri de admitere în partea anulată, pentru motivele ce succed.

În conformitate cu articolul 445 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărâre.

În vederea respectării articolului 432 alin. (5) din Codul de procedură civilă, Colegiul lărgit nu a identificat niciun indiciu care, la prima vedere, ar putea ridica probleme de drept specificate la alin. (3) din articolul citat. Mai mult, deși Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, a indicat că instanțele de judecată inferioare nu au atras în proces Primăria sat. Cișmichioi, rml Vulcănești, totuși recurentul nu a adus demonstrat că hotărârea contestată afectează într-un fel sau altul drepturile sau obligațiile autorității publice locale (a se vedea, în contrast, Business și Investiții pentru Toți vs Moldova, 13 octombrie 2009, parag. 15 – 16).

Esența articolelor 432 și 442 alin. (1) din Codul de procedură civilă oferă instanței de recurs competența de a efectua un control al legalității deciziei atacate, nu și a temeiniciei acesteia. Astfel, se vor reține circumstanțele de fapt, privite în ansamblu, care au fost prezentate de părți și stabilite de instanțele de judecată în fazele procesual anterioare, cu excepția situației în care constatările lor pot fi considerate arbitrare sau vădit nerezonabile.

În speță, datele din extrasul de pe actul de naștere din 31 ianuarie 2015, eliberat de O.S.C. Vulcănești, denotă că Tasmalî Evghenii este fiul lui Tasmalî Constantin și Tasmalî Fedora (vol. I, f. d. 8).

Potrivit adeverinței seria III BM nr. 395560, Tasmali Evghenii a fost căsătorit cu Tasmalî Lidia din 14 februarie 1985 (vol. I, f. d. 89). Totodată, aceștia au locuit într-o casă și au dus gospodărie comună în satul Cișmichioi, str. Lomonosov, nr. 14, din raionul Vulcănești (vol. I, f. d. 72).

Prin contractul de donație din 7 septembrie 2011, Tasmalî Fedora a donat fiului Tasmalî Evghenii terenuri agricole cu numărul cadastral 9621205125, cu suprafața de 4.1778 hectare (vol. I, f. d. 68).

La 19 februarie 2014, Tasmalî Evghenii a decedat, fapt confirmat prin certificatul de deces DC-IV 1230249 (vol. I, f. d. 9).

La 1 august 2014, soția defunctului Tasmalî Lidia s-a adresat notarului public Tiuliu Natalia cu o cerere privind eliberarea certificatului de moștenitor legal. În conținutul solicitării, Tasmalî Lidia a comunicat notarului că după moartea soțului a rămas drept moștenire: casa de locuit cu teren aferent, situate în satul Cișmichioi, U.T.A. Găgăuzia; terenuri cu destinație agricolă, amplasate în afara satului Cișmichioi, U.T.A. Găgăuzia și depuneri bănești. Mai mult, ea a indicat olograf că nu există alți moștenitori legali (vol. I, f. d. 13).

Bunurile menționate în cererea formulată Tasmalî Lidia aparțin cu drept de proprietate lui Tasmalî Evghenii (vol. I, f. d. 78, 90 – 92).

În astfel de circumstanțe, la 27 noiembrie 2014, notarul public Tiuliu Natalia a eliberat certificatele de moștenitor legal nr. 12369 și 12367, pe numele Tasmalî Lidia. Potrivit primului certificat, intimata a primit în moștenire de la decedat $\frac{1}{2}$ din terenul cu destinație agricolă, cu suprafața 0,00891 ha, nr. cadastral 9621205124, și $\frac{1}{2}$ din terenul agricol, cu o suprafața de 4,1778 ha, nr. cadastral 9621205125. Ambele imobile sunt situate în afara satului Cișmichioi, U.T.A. Găgăuzia (vol. I, f. d. 15, 83).

La fel, conform certificatului nr. 12367, Tasmalî Lidia a obținut în moștenire $\frac{1}{2}$ din casa de locuit, cu suprafața de 118,5 m² și terenuri aferente acesteia, amplasate în satul Cișmichioi, U.T.A. Găgăuzia, str. Lomonosov, nr. 14 (vol. I, f. d. 16, 80).

La 6 noiembrie 2015, prin răspunsul nr. 15, notarul public Tiuliu Natalia a informat pe Tasmalî Fedora, reprezentată de Danoi Evghenia, că a omis termenul de 6 luni de acceptare a succesiunii, iar drept moștenitor s-a prezentat Tasmalî Lidia cu toate documentele necesare (vol. I, f. d. 12).

La 19 mai 2015, notarul public Tiuliu Natalia a eliberat un alt certificat de moștenitor, cu nr. 4796, pe numele Tasmalî Lidia, pentru $\frac{1}{2}$ din automobilul de model VAZ 2106, cu numărul de înmatriculare VL AC 282 (vol. I, f. d. 84).

În prezenta acțiune, Tasmalî Fedora a cerut constatarea faptului acceptării succesiunii legale după decesul fiului acesteia Tasmalî Evghenii la $\frac{1}{2}$ cotă-parte din întreg patrimoniul succesoral; declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal eliberate la 27 noiembrie 2014 de notarul Tiuliu Natalia pe numele Lidiei Tasmalî pentru întreaga avere succesorală și obligarea biroului notarial Tiuliu Natalia de a elibera certificatul de acceptare a succesiunii legale la $\frac{1}{2}$ cotă- parte pe numele ei.

Instanța de recurs învederează că, atât prima instanța (vol. I, f. d. 98, 106 – 109, 115 – 118; vol. II, 139 - 140), cât și instanța de apel (vol. II, f. d. 189 - 200), fiind investite cu judecarea prezentei pricini, au hotărât că pretențiile înaintate de Tasmalî Fedora sunt neîntemeiate și au respins integral acțiunea, după caz, s-a respins cererea de apel.

În procesul de luare a acestor soluții, instanțele ierarhic inferioare au constatat că Tasmalî Fedora nu a demonstrat faptul acceptării succesiunii deschise după decesul fiului său, Tasmalî Eugeniu. Mai mult, aceasta nu a prezentat acte reale de intenție referitoare la voința de a păstra calitatea de moștenitor. Totodată, instanța de apel a decis că apelanta nu a demonstrat că a ratat termenul de acceptare a succesiunii din cauza vârstei și sănătății. În plus, argumentele ce vizau nerespectarea Legii cu privire la notariat de către notarul Tiuliu Natalia au fost considerate declarative (vol. II, f. d. 199).

În drept, instanța de apel a considerat relevante articolele 1499, 1500 alin. (1) lit. a), 1516 din Codul civil.

În conformitate cu articolul 432 alin. (2) lit. a) din Codul de procedură civilă, se consideră că normele de drept material au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească: nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

Din perspectiva acestei teme, succesoarea în drepturi a recurenteii a pretins că notarul public a ignorat prevederile articolului 55 alin. (4) și 64 alin. (5) din Legea cu privire la notariat.

Prin referința depusă de notarul public Tiuliu Natalia, s-au respins argumentele recurenteii, fiind precizat că a fost respectată procedura legală de eliberare a certificatelor de moștenitor.

Intimata Tasmalî Lidia nu a oferit comentarii.

Cu privire la pretinsa încălcare a legislației materiale, Colegiul lărgit reamintește că instanța de apel a considerat această opinie avansată de către Tasmalî Fedora ca fiind declarativă. Totuși prima întrebare, la care trebuie de răspuns, este dacă recurenta avea „posesie” sau „bun” în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1 al CEDO. Așadar, Curtea Europeană a statuat că o persoană poate invoca o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 numai în măsura în care deciziile atacate se referă la „posesiunile” sale în sensul acestei prevederi (a se vedea *Kopecský vs Slovacia* (Marea Cameră) [GC], 28 septembrie 2004, parag. § 35). Noțiunea de „bunuri” poate include atât „bunuri actuale”, cât și valori patrimoniale, inclusiv creanțe, în privința cărora reclamantul poate pretinde că are cel puțin o „speranță legitimă” de a beneficia efectiv de un drept de proprietate.

În egală măsură, Curtea Europeană a recunoscut drept „posesiuni” cereri în privința cărora un reclamant poate susține că are cel puțin o „așteptare legitimă” ca acestea să fie realizate, adică să se bucure efectiv de un drept de proprietate (a se vedea, printre altele, *Gratzinger și Gratzingerova Cehia* (dec.) (Marea Cameră), 10 iulie 2002, parag. 69, și *Kopecský*, citată mai sus, parag. 35). Respectiv, o așteptare legitimă nu are o existență independentă; trebuie să fie atașat unui interes propriu pentru care există un temei juridic suficient în dreptul național (a se vedea *Kopecský*, citată mai sus, parag. 45-53).

Revenind la speță, Colegiul lărgit observă că Tasmalî Fedora a sugerat că a avut o speranță legitimă de a obține în proprietate bunurile imobile drept urmare a decesului fiului ei Tasmalî Evghenii. Într-adevăr, articolul 1499 alin. (1) lit. a) din Codul civil atestă caracterul legitim al intereselor recurenteii, din moment ce moștenirea legală are loc atunci când cel ce a lăsat moștenirea nu a lăsat nici un testament. Mai mult, mama acestuia face parte din categoria succesorilor legali de clasa I, în acord cu articolul 1500 alin. (1) lit. a) din Codul civil. În esență, recurenta este un moștenitor cu drept de cotă egală cu Tasmalî Lidia.

În pofida acestui fapt, Tasmalî Fedora nu a primit cota – parte din moștenirea ei, din motivul expirării termenului de acceptare a succesiunii de 6 luni prevăzut la articolul 1517 din Codul civil. De asemenea, notarul public Tiuliu Natalia a precizat că Tasmalî Lidia a primit toate documentele necesare pentru a permite eliberarea certificatelor de moștenitor (vol. I, f. d. 12). Prin urmare, instanța de judecată remarcă

aceste acțiuni ca fiind o restricție în privința „încrederii legitime” de a avea un bun, manifestată și exteriorizată de către recurentă.

La acest capitol, Colegiul de control judiciar va verifica dacă instanțele ierarhic inferioare au balansat interesele concurente ale Tasmalî Fedora și Tasmalî Lidia, dar și obligațiile pozitive ale statului în vederea protecției dreptului de proprietate.

Instanța de recurs pornește de la faptul că Tasmalî Fedora avea 86 de ani, când a decedat fiul ei Tasmalî Evghenii. Potrivit adeverinței din 5 martie 2015, eliberate de medic, aceasta s-a aflat în stare de imposibilitate de a se deplasa în ultimii 2 ani (vol. I, f. d. 17). În plus, certificatul nr. 70 din 19 aprilie 2016 a Primăriei satului Cișmichoi, U.T.A. Găgăuzia denotă că Tasmalî Fedora a locuit de circa 15 ani singură, fiind îngrijită de un lucrător social (vol. II, f. d. 8). Totodată, în cadrul ședinței judiciare din 29 mai 2018, Tasmalî Lidia a declarat că primea pensia recurentei și o cheltuia pe strictul necesar al ultimei (vol. II, f. d. 187 pe verso).

Cu privire la comportamentul intimatei Tasmalî Lidia, instanța de recurs notează că aceasta a indicat olograf în cererea de acceptare a succesiunii că nu sunt alți moștenitori. În ședința de judecată din 29 mai 2018, intimata și-a motivat această opinie pe faptul că nu locuia în aceeași casă cu recurenta și nu avea copii cu fiul acesteia (vol. II, f. d. 187). De asemenea, aceasta a susținut că nu știe motivele neincluzerii soacrei în certificatul de la Primărie, care a fost prezentat într-un final notarului public Tiuliu Natalia (vol. II, f. d. 188).

În continuare, Colegiul lărgit învederează articolul 1556 din Codul civil, care accentuează rolul notarului public în procedura succesorală. Or, conform acestei norme juridice, persoanele recunoscute ca moștenitori pot cere notarului de la locul deschiderii succesiunii eliberarea certificatului de moștenitor. În acest domeniu, se observă că statutul urmărește un scop legitim de protecție a bunurilor rămase în urma decesului unui persoane și evitării unor eventuale fraude asupra acestora. Măsura respectivă se realizează prin activitatea notarilor publici reglementată prin lege, care, în esență, sunt reprezentanții statutului în aceste proceduri.

În acest context, instanța de recurs observă că recurenta și-a pierdut pretensele proprietăți în urma eliberării de către notarul public Tiuliu Natalia a certificatelor de moștenitor legal nr. 12369 și 12367 din 27 noiembrie 2014, pe numele Tasmalî Lidia. Aceste acte juridice au constituit o interferență în dreptul de proprietate a recurentei.

Sub acest aspect, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a precizat că limitele exacte dintre obligațiile pozitive și negative ale statului în temeiul articolului 1 din Protocolul nr. 1 sunt greu de definit. Principiile și criteriile aplicabile pentru a justifica interferența sau lipsa acțiunii pozitive sunt totuși destul de similare. În special, în ambele contexte trebuie să se țină cont de echilibrul echitabil care trebuie atins între interesele concurente ale individului și ale comunității în ansamblu.

În ceea ce privește găsirea unui echilibru just între interesul general și dreptul recurentei, statul de drept care stă la baza Convenției și principiul legalității din articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție impun statelor nu numai să respecte și să aplice, într-o manieră previzibilă și consecventă, legile pe care le-au adoptat, dar și ca un corolar al acestei obligații să asigure condițiile legale și practice pentru punerea lor în aplicare (a se vedea *Malysh și alții vs Rusia*, 11 februarie 2010, parag. 82 și *Yuriy Lobanov vs Rusia*, 2 decembrie 2010, parag. 51).

Față de cele evocate, Colegiul lărgit consideră că aceste principii au impus statutului, în persoana notarului public Tiuliu Natalia, să îndeplinească în timp util, într-o manieră adecvată și consecventă, obligațiile ce-i revin prin Legea nr. 1453 – XV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat.

Astfel, conform articolului 55 alin. (3) din Legea nr. 1453 – XV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat, notarul, primind informația despre deschiderea procedurii succesorală de alt notar, este obligat să informeze despre aceasta moștenitorii al căror domiciliu îi este cunoscut.

Articolul 64 alin. (5) din aceeași lege prevede că, până la eliberarea certificatului de moștenitor legal sau testamentar, notarul stabilește cercul de persoane care au dreptul la succesiune și la rezerva succesorală, prevenind moștenitorul despre răspunderea ce îi revine pentru tănuirea faptului existenței altor moștenitori.

Prin intermediul acestor norme de drept, instanța de recurs subliniază că notarul public Tiuliu Natalia nu a întreprins nicio măsură legală de a determina cercul de persoane care au dreptul la succesiune și rezerva succesorală. De fapt, reprezentantul statutului, în aceste proceduri, a pus la bază buna – credința solicitantei Tasmalî Lidia și adeverința eliberată de Primăria satului Cișmichoi, U.T.A. Găgăuzia. Totuși, luând în considerare circumstanțele excepționale ale cauzei, în special, vârsta recurentei la data decesului fiului și starea sănătății acesteia, instanța de recurs opinează că este un factor agravant că, în absența oricăror mijloace alternative de notificare, notarul public nu a apreciat situația individuală a persoanelor implicate în procedura succesorală. Mai mult, anterior, același notar public a certificat contractul de donație din 7 septembrie 2011, încheiat între Tasmalî Fedora și Tasmalî Evghenii.

În cazul de față, nu există niciun indiciu că recurenta a fost responsabilă sau a contribuit în mod culpabil la starea de fapt descrisă mai sus (a se vedea comparat Malysh și alții, parag. 84 și Yuriy Lobanov, parag. 53, ambele menționate mai sus). Recurenta nu a rămas pasivă, ci a manifestat o atitudine activă prin depunerea cererii individuale la notar și, drept urmare, formularea unei cereri de chemare în judecată. Este adevărat că aceasta s-a activat doar după ce a venit fiica ei Danoi Evghenia, însă, având în vedere imposibilitatea acesteia de a se mișca și de a primi un sfat pentru manifestarea voinței reale, se acceptă că restricționarea „speranței legitime” se atribuie exclusiv relei – credinței a intimatei și lipsei unor acțiuni concrete din partea notarului public.

Pe cale de consecință, Colegiul judiciar remarcă eșecul instanței de apel de a pune în aplicare o soluție care să permită recurentei să proceseze cererea formulată de Tasmalî Fedora și să-i elibereze certificat de calitate de moștenitor, după caz, certificat de moștenitor. Respectiv, aprecierea instanței de apel a acestor argumente ca declarative este arbitrară și nu are la bază niciun fundament legal. Soluția instanței de apel este incompatibilă cu obligația care decurge din articolul 1 din Protocolul nr. 1 privind asigurarea exercitării în mod pașnic a posesiunilor.

În lumina celor relatate, instanța de judecată constată că certificatele de moștenitor legal nr. 12367 și 12369 din 17 noiembrie 2014, eliberate pe numele Tamalî Lidia de către notarul public Tiuliu Natalia, au fost întocmite în urma

încălcării modului prevăzut de lege la deschiderea succesiunii și eliberării certificatului de moștenitor. Din aceste raționamente, aceste acte juridice contravin normelor imperative specificate în articolul 55 alin. (3) și 64 alin. (5) din Legea nr. 1453 – XV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat, urmând a fi recunoscute nule în baza articolului 220 alin. (1) din Codul civil.

Considerațiile de mai sus sunt suficiente pentru a stabili caracterul esențial al erorilor judiciare constatate supra, întrucât ignorarea acestora ar conduce inevitabil la soluționarea incorectă a cauzei.

În acest sens, se atestă incidența temeiului indicat la articolul 432 alin. (2) lit. b) din Codul de procedură civilă.

Cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale după decesul fiului acesteia Tasmalî Evghenii la ½ cotă-parte din întreg patrimoniul succesoral și obligarea biroului notarial Tiuliu Natalia de a elibera certificatul de acceptare a succesiunii legale la ½ cotă parte pe numele Tasmalî Fedora, Colegiul lărgit punctează următoarele momente decisive.

În primul rând, termenul de acceptare a moștenirii, potrivit articolului 1519 din Codul civil, poate fi prelungit cu acordul celorlalți succesori care au acceptat moștenirea, iar în cazul în care aceștia refuză să includă moștenitorul în cercul persoanelor ce au acceptat moștenirea, el poate înainta în instanța de judecată o acțiune de prelungire a termenului de acceptare a moștenirii.

În speță, instanța de recurs constată că recurenta Tasmalî Fedora nu a formulat o pretenție de prelungire a termenului de acceptare a succesiunii. Prin urmare, prin prisma articolului 240 alin. (3) din Codul de procedură civilă, instanța va examina cauza doar în limita capetelor de cerere deferite judecătii.

Din interpretarea articolului 1516 alin. (3) din Codul civil, rezultă că două modalități de acceptare a succesiunii, și anume, atunci moștenitorul depune la notarul de la locul deschiderii succesiunii o declarație de acceptare a succesiunii sau când acesta intră în posesiunea patrimoniului succesoral.

Pretențiile recurente se încadrează la a doua modalitate.

La acest capitol, prin intrarea în posesiune de fapt se înțelege: administrarea, asigurarea, exercitarea folosinței asupra bunurilor succesorale, perceperea chiriei de la locatarii care locuiesc în casa defunctului, achitarea cheltuielilor comunale aferente imobilului din masa succesorală, plata impozitelor și alte acte ce demonstrează intenția moștenitorului de a accepta moștenirea. Per contrario, nu constituie acte de intrare în posesia de fapt a moștenirii: luarea din patrimoniul a unor obiecte ca amintiri de familie, preluarea de către succesori a hârtiilor de valoare pentru a le proteja de pierdere sau furt, declararea unei căi de atac împotriva hotărârii judecătorești în care defunctul a fost parte și a fost înlocuit cu succesorii săi în drepturi și alte acte prin care nu se manifestă voința de acceptare a succesiunii.

Cu titlu principal, instanța de recurs observă că, în esență, Tasmalî Lidia a gestionat bunurile imobile rămase după moartea soțului ei. În acest sens, se reține încheierea unor contracte de arendă a terenurilor obținute în urma moștenirii (vol. I, f. d. 75 – 76), după caz, primirea plăților corespunzătoare, și achitarea impozitelor pentru imobile (vol. I, f. d. 81).

Mai mult, Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, a beneficiat de proceduri contradictorii. În diferite etape ale procedurii, aceasta a fost în măsură să prezinte argumentele pe care le-a considerat relevante pentru cazul său și a avut loc o audiere orală atât în fața Judecătoriei Vulcănești, cât și în fața Curții de Apel Cahul. Motivele de fapt și de drept ale deciziei instanței de apel au fost expuse detaliate. Totuși, pentru a nu ignora observațiile recurente și circumstanțele speciale ale cauzei (a se vedea, în contrast, Bochan vs Ucraina, 3 mai 2007, parag. 84), instanța de judecată a reexaminat problema de drept și a fost de acord cu raționamentul instanței de apel, însă punctul de vedere menționat recurs nu a putut modifica concluziile anterioare (a se vedea Ruminski vs Suedia, 2 mai 2017, parag. 32 – 33).

În astfel de circumstanțe, Colegiul lărgit nu se poate îndepărta de la concluziile instanței de apel în această parte, considerând capetele de cerere sus – enunțate ca neîntemeiate. Or, în esență, Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, nu a invocat niciun fapt sau argument care să convingă instanța să ajungă la o concluzie diferită în cazul de față. Prin urmare, problema acceptării succesiunii va putea fi rezolvată, într-un mod adecvat, după reînceperea acceptării succesiunii din cauza recunoașterii nule a certificatelor de moștenitor.

Pe baza celor prezentate, instanța de recurs constată că instanța de apel a determinat corect caracterul raportului juridic dintre părți și legile aplicabile soluționării pricinii, cu completările de rigoare, și admisibilitatea acțiunii, fiind respectate articolele 239 și 240 din Codul de procedură civilă.

În baza argumentelor livrate de părți, coroborate cu înscrisurile anexate la dosar, Colegiul judiciar notează că greșelile de aplicare a legii pot fi corectate prin casarea parțială a deciziei atacate și a hotărârii suplimentare, cu pronunțarea unei noi hotărâri, în acest sens, în acord cu articolul 445 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă. Or, evaluarea efectuată de instanța de recurs a fost susținută pe deplin de materialele cauzei, iar ambele părți au avut posibilitatea reală de a comenta în scris și de a depune observații în cadrul acestei proceduri.

Având în vedere problemele de drept ridicate în speță, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul depuse de Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, și de a casa decizia instanței de apel și hotărârea suplimentară, în partea respingerii pretenției cu privire la recunoașterea nulă a certificatelor de moștenitor, cu pronunțarea unei hotărâri de admitere a acestui capăt de cerere.

În conformitate cu articolul 445 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de către Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia.

Se casează decizia din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul și hotărârea suplimentară din 8 februarie 2018 a Judecătoriei Comrat, sediul Vulcănești, în cauza

civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, împotriva Tasmalî Lidia, notarului public Tiuliu Natalia, intervenient accesoriu Întreprinderea de Stat „Cadastru”, cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale, declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal și obligarea notarului de a elibera certificat de acceptare a succesiunii legale, în partea respingerii pretenției cu privire la declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal, și se pronunță o nouă hotărâre:

Se admite parțial cererea de chemare în judecată depusă de Tasmalî Fedora, reprezentată de succesorul în drepturi Danoi Evghenia, împotriva Tasmalî Lidia, notarului public Tiuliu Natalia, intervenient accesoriu Întreprinderea de Stat „Cadastru”, cu privire la constatarea faptului acceptării succesiunii legale, declararea nulă a certificatelor de moștenitor legal și obligarea notarului de a elibera certificat de acceptare a succesiunii legale.

Se recunosc nule certificatele de moștenitor legal nr. 12367 și 12369 din 17 noiembrie 2014 eliberate pe numele Tamalî Lidia de către notarul public Tiuliu Natalia.

În rest, decizia din 29 mai 2018 a Curții de Apel Cahul, hotărârea din 23 decembrie 2015 a Judecătoriei Vulcănești și hotărârea suplimentară din 8 februarie 2018 a Judecătoriei Comrat, sediul Vulcănești se mențin.

Decizia este irevocabilă.

Președintele ședinței,
Judecător

Tatiana Vieru

Judecători

Svetlana Filincova

Galina Stratulat

Nina Vascan

Victor Burduh